

Fig. 1. Sdr. Alslev. Ydre, set fra sydvest.

Aa. RI. 1942

SØNDER ALSLEV KIRKE

FALSTERS SØNDER FIERRED

Kirken er *anneks* til Sønder Kirkeby. Allerede før reformationen var de to kirker kannekterede, men forholdet siges da at være det omvendte¹. Det nuværende forhold fastsloges ved forordningen af 1688². Allerede før reformationen var kaldsretten hos kronen¹, og kirken forblev under denne, indtil den 1767 på auktionen over det falsterske ryttergods blev afhændet til agent Christian Hincheldey³ (sml. gravkapel, s. 1396, og kisteplade, s. 1402), der samtidig havde købt nr. 4 af de udbudte hovedgårde, hvoraf han oprettede Orupgaard⁴. Herunder hørte kirken, indtil den overgik til selveje 1. juli 1940.

Sagnet fortæller, at kirken blev bygget af en jomfru til tak for, at hun fik sit syn igen; hendes midler slog ikke helt til, der manglede en dor, men en sådan flød så i land⁵.

Kirken ligger midt i den lille by omgivet af en lavning, der syd for kirken har været vandfyldt. I gravene 4—5 m inde på kirkegården træffes stensætninger fra et gammelt dige. Nu er den lille kirkegård omgivet af et dige af kløvet kamp til kirkegårdens terrænhøjde og derover en tjørnehæk. I øst er en kørelåge, i nordvest en lille låge. 1686 var der »ganske ingen kirkegårds-mur, men indhegnes kirkegården med et gærde«⁶. 1745—46 blev i stedet for et tjørnedige opsat 87 favne stengærde. 1722—23 blev indkøbt 8" egetømmer, 17 alen til fødder og stivere til den østre port og lige så meget til den vestre

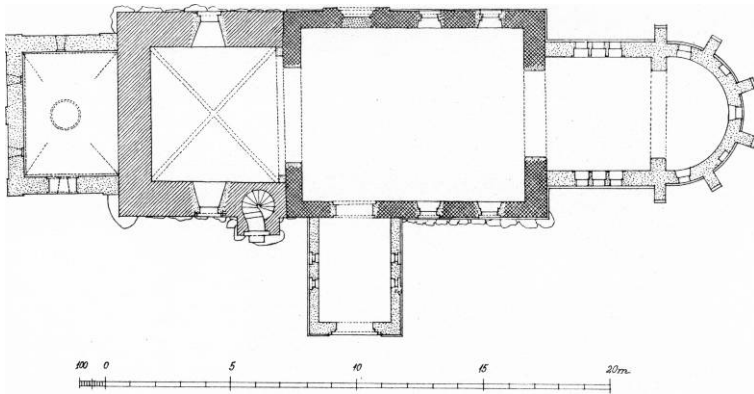

Fig. 2. Sdr. Alslev. Plan. 1:300. Målt af Svend Hegelund 1942.

låge (rgsk.). Den sidste fik igen nyt egetømmer i 1756—57, og portens tømmerværk fornyedes 1763; 1745—46 blev porten malet rød med hvidt og kongeparrets navnetræk (rgsk.). 1722—23 blev der lagt egetræsramme om en †kirkerist.

Kirken består af romansk skib, gotisk tårn, gravkapel fra 1796 og nyopført kor med apsis samt våbenhus fra 1861, alt af tegl i hver sin tids stenstørrelse og forbandt.

Den romanske kirke. Apsis og kor er nedrevet, men har antagelig haft omtrent samme udstrækning som de nuværende bygningsdele. 1821 havde apsidens et forfaldent munketegltag, og 1847 klages der over, at tagstenene var lagt uden tømmer direkte på hvælvingen (syn). Skibet er bygget af små munkesten, $25-26 \times 10\frac{1}{2}-11\frac{1}{2} \times 8-9$ cm, hvoraf mange er sortbrændte. Forbandtet er meget uregelmæssigt, ofte med tre løbere eller en hel række bindere. På skibets sydside ses øst for våbenhuset en sten med indridsede, rune-lignende tegn. Soklen er for største delens vedkommende fornyet, den har oprindelig haft stejl skråkant. Østgavlen har i toppen stående siksak over et savskifte; på rester af oprindelige gavlkonsoller er fodtinder og gavlkamme fornyede. Det ses, at vestgavlen af det nu forsvundne kor har været muret før resten af triumfmuren.

Alle de romanske vinduer er udslettet af de moderne, og sydportalen er ommuret. Nordportalen (fig. 3) er tilmuret, men står udvendig smukt bevaret i et portalfremspring, som foroven over en vulst trækker sig tilbage med en skråkant og et retkantet skifte, således at en sildebensmuret frise under gesimsen ligger bindig med muren. I den rundbuede døråbning er den inderste fals affaset, på de to andre veksler afrundinger med retkanter, med klokapi-tæler som overgangsled. Portalbuen er omgivet af et savskifte mellem løberskifter af ikke krumhugne sten. Skibets gesims er kraget ud på konsoller pro-

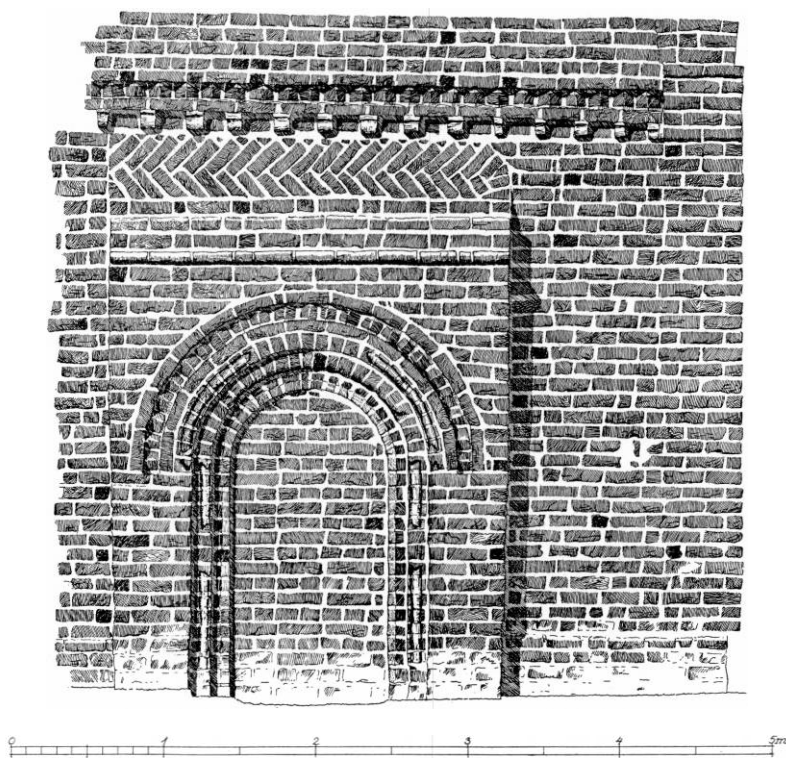

Fig. 3. Sdr. Alslev. Nordportal. 1:50. Målt af Ib Husted Jørgensen 1942.

fileret som en vulst under en platte og bestående af rulskiftestillede sten, undertagen over nordportalen, hvor det er almindelige bindere. Konsollerne bærer et savskifte mellem to løberskifter, på sydsiden er savskiftet af rulskiftestillede sten; derover ligger fem glatte skifter.

Skibets vestgavl har på nordsiden rester af gavlkonsoller og en halvanden stens gavlkam. Gavltrekanten står nu synlig i tårnet (fig. 6). Den er ved savskifter mellem løberskifter delt i fire trekanter, hvoraf den midterste er udmuret med almindelig skiftegang, de øvrige med stående siksak. Gavlen er kalket i flere omgange sammen med tårnets indre. I den midterste trekant er indsat to kridtstenskvadre med figurrelieffer (fig. 5). I rundbuede nicher, som måler $40 \times 15 - 16\frac{1}{2}$ og $36 \times 16\frac{1}{2}$ cm, står en mandlig og en kvindelig skikkelse. Hovederne er foroven helt flade, ansigterne, som alle andre detaillér, kun svagt markeret. Kvinden er svøbt i en kappe, mens den firskårne mandskikkelse bærer en knælang kjortel og vistnok sværd ved bæltet. Denne mandsdragt regnes for at tilhøre 1100-årene og afløses inden århundredets slutning af den lange kjortel. Reliefferne er indsat ved gavlens opførelse, og det er vanskeligt at forestille sig, at det skulle være ældre, genanvendte stykker.

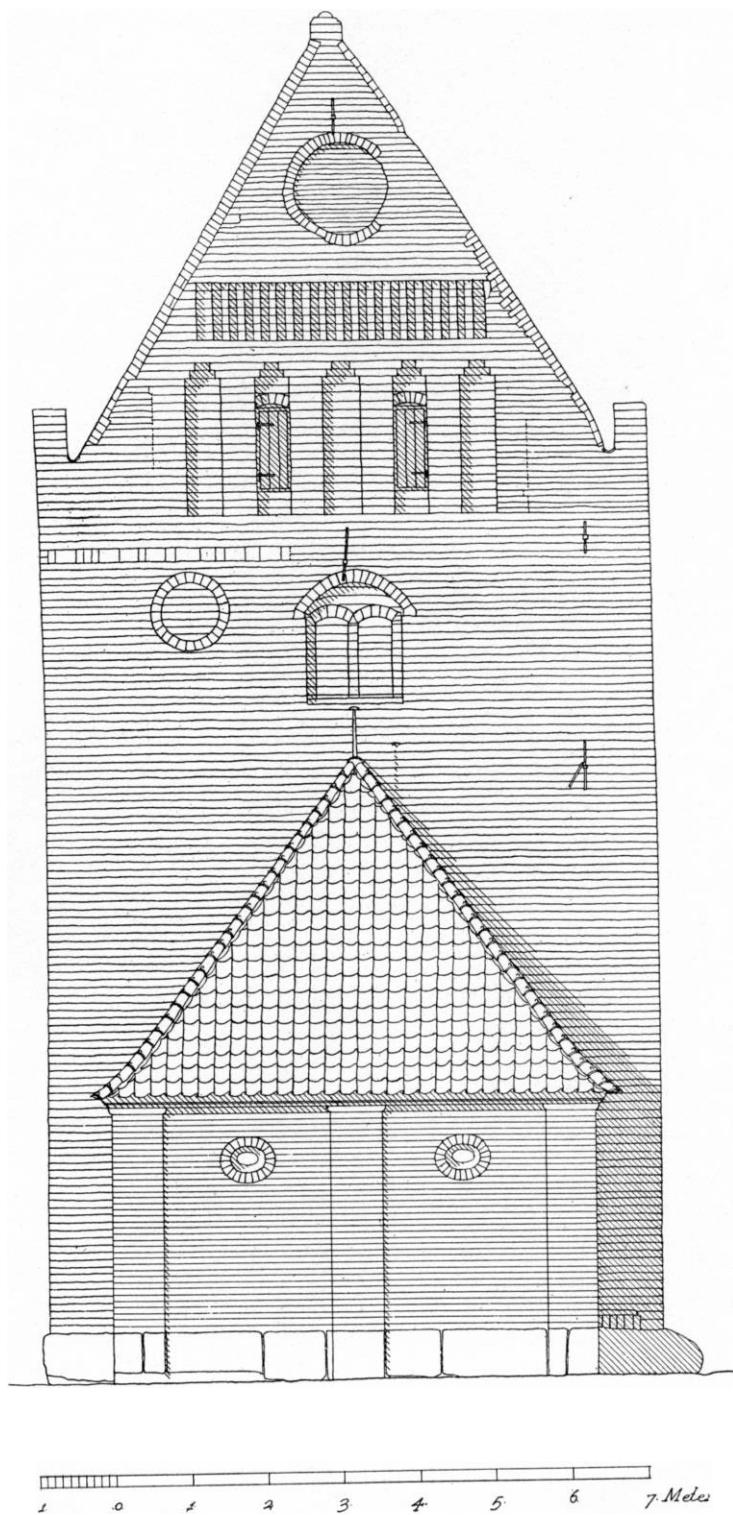
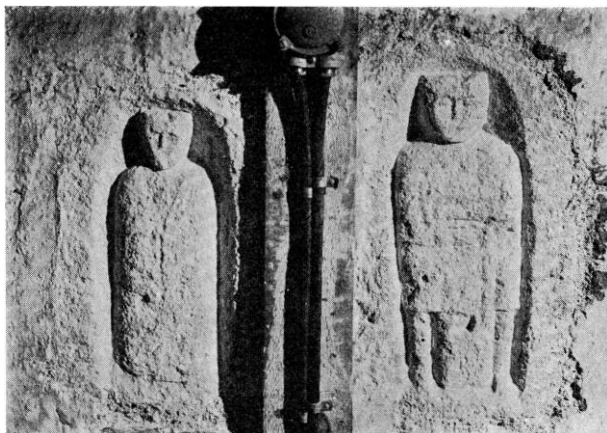

Fig. 4. Sdr. Alslev. Vestfaçade. 1:100. Målt af H. Gyrsting Hansen 1942.

Aa. RI. 1942

Fig. 5. Sdr. Alslev. Kridtstensrelieffer på skibets vestgavl (s. 1394).

De forestiller uden tvivl det herremandspar, der har stået for kirkens opførelse. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at o. 1231 ejedes så godt som hele Sønder Alslev sogn af en enkelt mand, Frændi⁷.

Det indre er helt blottet for oprindelige detailler.

Tårnet har samme bredde som skibet og er bygget på en svær kampestenssyld i meget uregelmæssigt, middelalderligt forbandt. Særlig på sydsiden er store partier skalmuret i krydsforbandt. I murværket er indsat adskillige kampesten, især indvendigt. Tårnrummet har mod syd og nord moderne vinduer, over det søndre ses et helstens fladbuet stik med tre kilesten af sandsten. Tårnhvælvingen er fra 1861, og ligeså buen ind mod skibet. Mellemstokværket er nu mørkt, men har tidligere haft en fladbuet glug mod vest. Klokkestokværkets glamhuller er nu mod nord og syd dobbeltfalsede og fladbuede, mod vest sidder et tilmuret, fladbuet tvillingglamhul i fladbuet spejl, mod øst to små dobbeltfalsede, fladbuede glugger. Glamhullerne mod syd og vest har været flankeret af cirkler, hvis bund ligger bindig med murfladen, og hvoraf kun een på hver side er bevaret. Tårnet har nu ingen gesims, men murene har oprindelig sikkert været lidt højere. Gavlene har fem, oprindelig syv, højblændinger med trappestik, hvoraf to på hver side har en fladbuet glug. Derover et syv og otte skifter højt savskiftefelt og øverst en cirkelblænding og på østsiden yderligere et jerusalemskors. Gavlkamme og tinder er nye. På tagryggen står en høj fløjstang med vejrhane.

†*Våbenhus* nævnes 1716 (rgsk.). Det har været af bindingsværk og fik 1722-23 indlagt nyt egetræsfodtømmer. Det har været en uanseelig bygning, hvis dør i 1806 blev betegnet som værende $\frac{1}{4}$ alen for lav. 1844 ønskedes det nyopførte våbenhus (ikke det nuværende) oppudset i lighed med kirken (syn).

Vestkapellet er opført af Chr. Hincheldeys enke til Orupgaard som grav-

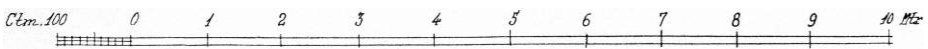
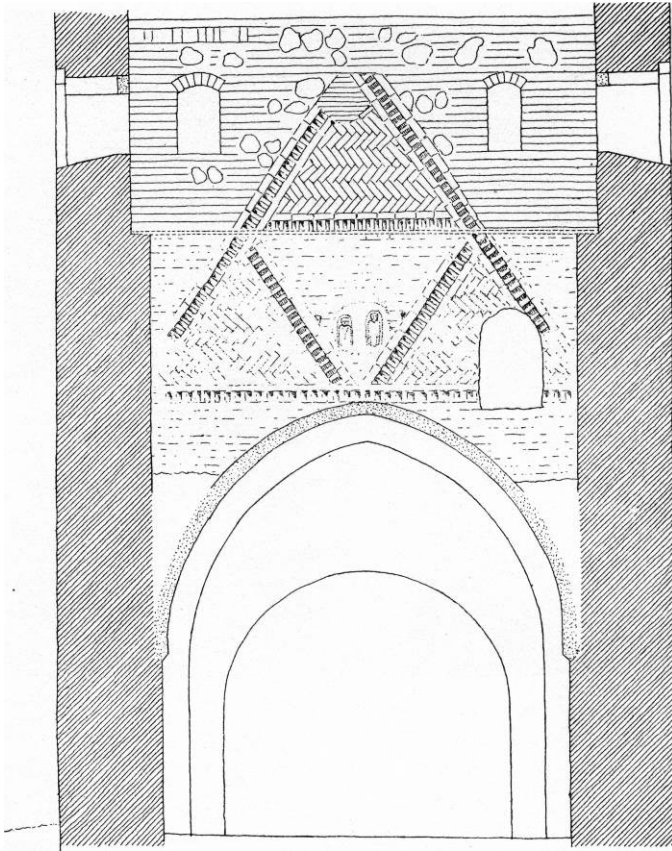

Fig. 6. Sdr. Alslev. Snit nord-syd gennem tårnet. 1:100. Målt af Svend Hegelund 1942.

kapel (sml. kisteplader, s. 1401). Det nydelige lille arbejde er udført af Niels Kanikke i Tunderup, hvis efterkommere stadig er murere på egnen. Bygningen har hugget granitsokkel, flade lisener og profileret gesims med sandstenshjørner. I syd en falset, kurvehanksbuet portal, i hvis sandstensslutsten er indhugget årstallet 1796. Husets små, ovale, tragtformede glugger giver trods deres ringe størrelse et behageligt lys i rummet, der er dækket af en trughvælvning pudset på bræddeforskalling. Gulvet er af hasleklinter. På tårnmuren ses spor af et tag, hvis hældning har været lavere end det nuværendes.

Kor og apsis blev opført 1861 af små, gule mursten og under fælles tag. Apsiden er kranst af udvendige støttepiller. Samtidig blev korbuen udvidet,

Fig. 7. Sdr. Alslev. Indre, set mod øst.

E. Skov 1952

og skibet fik nygotisk bjælkeloft, der blev hævet 12", og store blyvinduer. 1733—34 var kirkens og korets loft malet med perlefarve og røde lister (rgsk.).

Tagværkerne er alle nye, dækket med vingetegl. 1821 havde kirken munke-tagsten undtagen på et stykke af langkirken (syn).

Kirken står nu udvendig med blank mur, men har været kalket, på tårnets vestside ses spor af gul kalkning. I kirken gulv af gule fliser, i våbenhuset af gule fliser og gule mursten.

INVENTAR

Nyt *alterbord* af fyrretræ. †*Alterbord* ønskedes repareret 1843 og 1853 (syn).

†*Alterklæder*. 1660 nævnes et alterklæde skænket af prinsesse Magdalena Sibylla, den udvalgte prins Christians gemalinde⁸, og 1721 eet af rødblommet sølvomor (inv.), muligvis det samme.

Altartavle fra 1865 (syn), nygotisk ramme med indsat maleri (olie på lærred) af korsfæstelsen, af A. Dwerzactzek(?) (syn).

†*Altartavle* af sirligt billedsniderarbejde nævnes 1721 (inv.); midt på den var anbragt en **pietàgruppe* af alabast, et meget smukt og elegant arbejde fra o. 1425, som tilskrives den lybske billedhugger Johannes Junge⁹. Maria, der sidder på en bänk med stavværksmønstre på smalsiderne, holder Kristi

lig på skødet og støtter hans hoved med højre hånd; hendes kjortel og kappe falder i rige, bløde folder, sømmene på hendes hovedlin og Kristi lændeklæde er fint udarbejdet. Højde 70 cm; Kristusfigurens ben mangler. I Nationalmuseet¹⁰. 1751—52 blev altertavlen renoveret (rgsk.), og den var 1755 malet med oliefarve på samme måde som i Sønder Kirkeby (s. 1385, præsteindb.). 1821 ønskedes den malet med en lysere farve, og 1858 manglede den en figur, der burde repareres og atter opsættes (syn).

Altersølv. Kalk, o. 1650—1700, 17,5 cm høj. Rund fod med fodplade og platte over vulst, trindt skaft med trekant-skravering, fladrund, midtdelt knop med ovale bukler på over- og undersiden og lavt, udsvejft bæger. Ingen stempler. *Disk*, omgjort 1721 for 1 rdlr. 2 mk. (rgsk.), med graveret cirkelkors på randen og kursivindskrift under bunden: »Sr. Alsløw Kirkes 1721«. Nykøbings bystempel og mestermærke for Anders Jensen Scheel (Bøje 2109). *Oblatæske*, købt 1720 for tiloversblevne tavlepenge (rgsk.), svarende til Sønder Kirkebys (s. 1386), tv. 6, højde 4 cm. Under bunden graveret kursiv: »Til Alsløw Altere 6 $\frac{1}{3}$ lod A loddet 3 mk. Hr. Claus Forbus Pastor Loci Ao. 1720«, over indskriften et par krydslagte grene og under den en pyntebøjle. Nykøbings bystempel og mestermærke for Anders Jensen Scheel (Bøje 2109). †*Vinflaske* af tin nævnes 1660 sammen med en lille †*sygekalk* og -disk, der vejede 8 lod⁸.

Alterstager (fig. 8) fra 1564, svarende til Holebys (s. 758). På foden graveret årstallet 1564, to våben og initialerne P F Ø W for Peder Falster til Korselitze (sml. gravsten, s. 1401) og hustru Øllegaard Walckendorff. Stagerne er 29,5 cm høje.

†*Røgelsekar* omtales 1721 som en malmpotte til at hente ild i (inv.).

†*Messehageler*. 1660 nævnes en gammel messehagel og een, der var skænket af prinsesse Magdalena Sibylla⁸ (sml. †alterklæde, s. 1398). 1721 omtales en gammel blå fløjls messehagel og en meget gammel af sølvmed rød-blommer i (inv.), muligvis de samme. 1728 anskaffedes en ny af karmoisinrødt

O. N. 1942

Fig. 8. Sdr. Alslev. Alterstager (s. 1399).

O. N. 1942

Fig. 9. Sdr. Alslev. Gravsten 1559 over Peder Falster og Øllegaard Walckendorff (s. 1401).

arbejde (inv.); 1748—49 nævnes døren til prædikestolen, og 1763 blev trappen dertil gjort bredere (rgsk.). 1721 var stolen uden maling (inv.), 1755 var den fornylig blevet stafferet med oliefarve (præsteindb.).

Stolestader fra 1862 (syn), egetræsmaledede.

†*Stoleværk*. 1719 skulle der gøres bænke i tårnrummet til rytterne (syn). 1732 satte Hans Wibertsen en ny dør i en kvindestol (rgsk.). 1834 var alle stolene taget op for at blive erstattet med nye (syn).

†*Skriptestol* med årstallet 1649 og †*degnestol* med årstallet 1564 (præsteindb.) blev 1733—34 malet brune med gul udstaffering af Chr. Hvid (rgsk.).

†*Pulpitur* betegnes 1845 som skrøbeligt (syn).

Orgel fra 1800'rne, med fire stemmer.

Enkel *pengetavle* af fyr fra 1800'rne.

†*Klingpung* af fløj med sølvsnore og en lille sølvklokke omtales 1721 sammen med en lille †*sparebøsse* af blik med lås for (inv.).

†*Jordpåkastelsesspade*, se Sønder Kirkeby (s. 1388).

Klokke, omstøbt 1724 af Henrik Tessin (rgsk.). Versalindskrifter, foroven

fløj med kors af brede og kanter af smallere sølvgalloner med guldresser for ialt 22 rdlr. 1 mk. 8 sk. (rgsk.).

†*Alterskranke* maledes 1733—34 af Chr. Hvid (rgsk.).

Ny *døbefont* af kunstsandsten. En †*døbefont* af kampesten med †*fontegryde* af kobber nævnes 1721 (inv.). 1733—34 malede Chr. Hvid font og †*fontelåg* med rød marmorfarve (rgsk.).

Dåbsfad af sydtysk arbejde fra o. f575, tvvm. 59 cm. I bunden syndefaldet omgivet af to indskriftringe med minuskler og majuskler samt en krans af spids-ovaler med blomster, på randen og i bunden indstemplede ornamenter. Fadet blev 1751 overtaget fra Sønder Kirkeby (sml. s. 1387), og kirkens eget lille, gamle †*dåbsfad* af messing blev solgt (rgsk.).

Prædikestol i nygotisk stil fra 1866¹¹. Kirkens tidligere †*prædikestol* var 1718 både for snæver og for lav (syn) og siges 1721 at være af sirligt billedsnider-

mellem akantusborter: »Gloria Deo in excelsis anno 1724« (»Ære være Gud i det højeste«), over slagringen: »Da gud gaf kongn(!) fred hand kirkerne lood pryde og mure scholer op og skønne klokke gyde«, på slagringen: »Støbte mieg Hinrich Tessien tiel Syender Alsløw kiercke«. På klokkelegemet rigsvåbenet og Frederik 4.s kronede spejlmonogram. Tvm. 67 cm.

†*Klokker*. Ved klokkeskatten 1529 afleveredes en klokke på halvandet skip-pund (240 kg). 1686 var klokken sprukken og blev 1703 omstøbt i Nykøbing af Konrad Kleimann fra Lübeck for 70 rdlr. 4 mk.; den vejede 1 skippund 3 lispund 12 pund (190 kg). 1724 omstøbtes den atter af Henrik Tessin (rgsk., sml. ovenfor).

GRAVMINDER

†*Epitafium* over Peder Falster (sml. gravsten, s. 1401), død Mikkelsdag (29. sept.) 1556, og fru Øllegaard Walckendorff, død 20. aug. 1575, begge døde på deres gård Caarselitze, »og findes her deris sexten aaner paa baade sider«. Lille tavle med malet indskrift, der 1755 delvis var faldet af. Tavlen hang over korbuen, og derover fandtes en †*ahnetavle*, malet på to lange brædder, der hang tæt oppe under loftet og gik tværs over triumfmuren i hele kirkens bredde; midt på tavlen stod årstallet 1587, og til siderne var malet ægteparrets 32 ahner, hans på den søndre halvdel, hendes på den nordre. Under hvert våbenskjold stod familienavnet, men 1755 var en del af farverne og navnene forsvundet af ælde og fugtighed (præsteindb.).

Gravsten (fig. 9) fra 1559 over P(eder) Falster til Kaaseløs (sml. †epitafium, s. 1401), »kalet af Gvd S. Meckels daag (29. sept.) neste søndag lagd y graf anno 1556«, og hustru fru Øllegaar Walckendrops. Figursten af gotlandsk kalksten, 196 x 114 cm, med reliefversaler. Over et smalt skriftfelt står ægteparret under en arkade, hvis tredelte bueslag bæres af opad tilspidsende pilastre med akantusbladskeder; de meget langstrakte figurer er vendt mod hinanden, den rustningsklædte mand holder foran sig sit lange slagsværd og i venstre hånd en lille opslået bog, hvori med fordybede versaler står: »Evangeliæ bog 1559«, hustruen er i enkedragt med hovedlin og holder hænderne samlet foran livet. Baggrunden er udformet som et landskab med striber af hække, blade og blomster, mellem figurerne hoveder står et krucifiks, og bag dette ses et bakkedrag med Jerusalems bymure. I stenens øvre hjørner og på pilastrenes postamenter de afdødes våbenskjolde¹². Stenen, der tidligere lå i korgulvet (præsteindb.), er nu rejst op ad tårnets vestvæg.

I *graukapellet* for familien Hincheldey (sml. s. 1396) hænger på sydvæggen seks *kisteplader* af tin:

- 1) O. 1769. Jørgen Hincheldey, født 3. juli 1767 og død 30. ... [1769] i

sin alders 2 $\frac{1}{4}$ år, eneste son af Chr. Hincheldey (sml. nr. 4). Oval, hvælvet plade med graveret kursiv.

2) O. 1770. Mette Helene Tersling, født 12. maj 1739 på Søllestedgaard i Lolland, gift 9. juli 1760 med Chr. Hincheldey til Ourupgaard (fem døtre, een søn, sml. nr. 1), død 30. aug. 1770. Oval, hvælvet plade med graveret kursiv.

3) O. 1783. Catahrine Hincheldey, født 29. april 1783 og død to dage efter, datter af Chr. Hincheldey og Laurentia Hoffgaard. Oval, hvælvet plade med graveret kursiv.

4) O. 1793. Christian Hincheldey til Ourup-Gaard, justitsråd, født 6. marts 1729, gift første gang med Mette Helene Thiersling (sml. nr. 2), anden gang med Laurentia Hoffgaard (fem døtre, sml. nr. 6). »Han levede næsten i 64 aar«. Oval, hvælvet plade kronet af Louis seize-vase og to sørgende putti.

5) O. 1801. Frantz Ramus, kammerråd, amtsforvalter og inspektør over de kgl. godser på Falster, født 17. sept. 1766, død 29. dec. 1801. Oval plade med bladkrans.

6) O. 1841. Laurentia Hincheldey f. Hofgaard, enke efter Chr. Hincheldey (sml. nr. 4), født 8. april 1755, død 5. aug. 1841. Rektangulær plade med graverede versaler.

I en åben *†begravelse* i tårnet, tilhørende kirken, var 1755 nedsat lig af beboerne på Korselitze, »saasom forpagtere og andre kgl. betientere, men ikke af adelige folck« (præsteindb.). 1754—55 indlagde murermester Trap en del egetømmer og mursten over begravelsen (rgsk.).

KILDER OG HENVISNINGER

Falsters gi. rytterdistrikts kirkeregnskaber 1680—1727, 1727—67 (RA), kirkeregnskaber for Falster 1694—95, 1701—15, 1719—21 (LA), Falsters gi. rytterdistrikts kirkeregnskaber med bilag 1721—67 (RA), kopier af kasseregningerne for de 26 Hs. Majestæts kirker i Falster (LA). — Synsforretninger over Falsters sonder herreds kirker 1806—44, synsforretninger for Falsters provsti 1845 og 1856, syn over Falsters provsti 1845—55, synsforretninger over kirker og præstegårde i Falsters provsti 1857—70, synsprotokol over Falsters provsti 1857—70 (provstearkivet, LA). — Jordeboger, herredsbøger m. m. 1571—1690. Falster (LA). — Dokumenter og breve for hele stiftet 1579—1762 (LA). — Præsteindberetning til Thurah 1755 (kgl. Ribl.). — Museumsindberetninger af O. Norn og Aa. Roussell 1942 og E. Skov 1952.

S.Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 110 f. (NM). — Henry Petersen: Notesbog IV. 1895. S. 40 (NM).

¹ Frederik I.s danske Registranter, s. 192; 26. dec. 1528: »Ølsloff cum sua annexa Sunderkirkeby«. ² Kirkehist. Saml. 3. rk. VI, 459. ³ Rentekammeret. Rytterdistrikternes Kontor. Bilag til kgl. resolutioner nr. 23, 3. maj 1767. ⁴ Danske Slotte og Herregaarde II, 377. ⁵ J.M.Thiele: Danmarks Folkesagn I, 215 ff. ⁶ Dokumenter ang. kirkernes tilstand 1686. Kgl. Majestæts kirker i Lolland-Falster (RA). ⁷ Svend Aakjær: Kong Valdemars Jordebog I, 45. ⁸ Jordebog for Falsters sdr. herred.

- ⁹ Walter Paatz: Die lübeckische Steinskulptur der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Veröffentlichungen zur Geschichte der Freien und Hansestadt Lübeck Bd. 9. 1929. S. 60, fig. 145. ¹⁰ Inv. nr. 5887 a. ¹¹ Danske Kirker, Slotte og Mindesmærker IV, 49. ¹² C. A. Jensen: Danske adelige Gravsten I, 257; II, nr. 489, tavle 71.

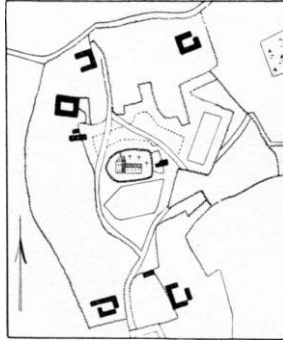

Fig. 10. Sønder-Alslev 1809.